

TED ANKARA KOLEJİ VAKFI ÖZEL LİSESİ

ULUSLARARASI BAKALORYA DİPLOMA PROGRAMI

A1 TÜRKÇE DERSİ UZUN TEZİ

Öğrencinin Adı: Bengi

Öğrencinin Soyadı: Dolgun

Rehber Öğretmen: Zühal Baloğlu

Diploma Numarası: D1129-029

Sözcük sayısı: 3161

Araştırma Konusu: Sosyal adaletsizlik olgusunun Yaşar Kemal'in "Ortadirek" adlı yapıtındaki kurgu karakterleri üzerinden incelenmesi

ÖZ

Bu çalışma, Uluslararası Bakalorya Programını bitirme tezi olarak A1 Türk Edebiyatı dersi kapsamında hazırlanmıştır. Yaşar Kemal'in "Ortadirek" yapıtındaki sosyal adaletsizlik olgusunun karakterler üzerinden incelenmesi, araştırma konusudur. 'Giriş' bölümünde sosyal adaletsizliğin tanımı üzerinde durulmuş, yapıtın konusu özetlenmiş ve sosyal adaletsizlik olgusunun özellikle karakterler üzerinden inceleniş nedenleri açıklanmıştır. 'Gelişme' bölümünde kurgu figürleri üç gruba ayrılmıştır. Yapıtın geneline sindirilmiş simgeler ve karakterlerinin özellikleri aracılığı ile, yapıta katkıları göz önünde bulundurularak, sosyal adaletsizlik olgusu, figürler bağlamında incelenmiştir. 'Sonuç' bölümünde ise üç grupta incelenen karakterlerin sosyal adaletsizlikteki yeri açıklanmış ve özetlenmiştir.

(Sözcük sayısı: 87)

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ	1
GELİŞME	2
1.1.Koca Halil, Meryemce ve İbrahim.....	2
1.2.Muhtar ve Arkasındakiler	4
1.3.Uzun Ali ve Taşbaşoğlu	8
SONUÇ	9
KAYNAKÇA.....	11

Araştırma Konusu: Yaşar Kemal'in 'Ortadirek' adlı yapıtında sosyal adaletsizlik olgusunun kurgu karakterleri üzerinden incelenmesi:

GİRİŞ:

Toplumsal düzen içinde birlikte yaşayan bireylerin kurulmuş olan düzene karşı sorumlulukları ve bu düzenden beklentileri vardır. Yaşamın devam etmesi için, her bireyin üzerine düşen ve yerine getirmesi gereken yükümlülükler toplumca belirlenmiştir. Toplum; bunun karşılığında bireye toplum halinde yaşamının getirisi olan birtakım kazanımları sunar. Sosyal adaletsizlik, bireylerin tamamının toplum adına yaptıkları çalışmalar ve sorumluluklarını yerine getirmeleri ya da getirmemeleri sonucunda somut ve soyut anlamda hak ettikleri ölçüde kazanım elde etmemeleri – hak ettiklerinden daha fazla veya daha az yarar sağlamaları olarak tanımlanabilir.

Bu çalışma; Yaşar Kemal'in "Ortadirek" adlı romanında işlenen konulardan biri olan 'sosyal adaletsizlik' üzerinde odaklanmıştır. Yapıtta bu konunun doğa olgusu, toplumda kadının yeri ve önemi, aile düzeni, kadın-erkek ilişkileri, birey-birey ve birey-toplum çatışması gibi temaların arasından sıyrılıp öne çıktığı görülür. Bu durumun temel nedeni; kurgudaki uzamın Çukurova insanının her yıl tekrarlanan çileli yolculuğunun geçtiği yol olması, toplumdaki belli grupları simgeleyen karakter seçimi ve sürekli güçlü olanın lehine gelişen olay akışıdır.

Mevsimlik işçilikten kazandıkları ile tüm bir yıl geçinmek ve Çukurova'ya pamuk işçiliği için göç etmeden önce aldıkları borçları ödemek zorunda olan pamuk işçileri anlatılır yapıtta. Kurgu, Uzun Ali ve ailesinin birbirleriyle ve çevreleriyle ilişkileriyle şekillenir. Kurguya katılan Muhtar, Taşbaşoğlu, Koca Halil gibi diğer figürler aracılığıyla örülen olaylar aracılığıyla okur sosyal adaletsizliğin Çukurova boyutu yansıtılır.

Yapıtta karakterlerin karşılıklı konuşmaları, duygu ve düşünceleri, davranışları ve sıkça geriye dönüşler okurun karakterleri zihninde canlandırmasına olanak verir. Sosyal adaletsizlik olgusu; uzam ve olay akışından çok, karakterler üzerinden yansıtılmıştır. Bunun yanı sıra; olay akışı boyunca ara sıra beliren figürler ve doğa üzerinden yansıtılan semboller de adaletsizlik olgusunu yansıtma da önemli yer tutar. Bu nedenle; bu çalışma sosyal adaletsizlik olgusunun odak figürler aracılığıyla nasıl anlatıldığı üzerinde duracaktır.

GELİŞME:

Yaşamın bir gerçeği olarak sosyal adaletsizlik; pek çok toplumda –pek çok koşul, uzam ve zamanda- rast gelinen bir durumdur. Yazına da yansıyan bu durum Yaşar Kemal’in “Ortadirek” adlı yapıtında kurgu karakterleri üzerinden incelenebilir. Öyle ki; yapıtta 1950 yılı öncesinin Çukurova’sında baş gösteren belli toplumsal sınıfları temsil eden karakterler vardır. Bunlar; diğerlerinin cahilliğini ve emeğini sömürerek üstünlük sağlayan yüksek kesimi simgeleyen Muhtar, kendilerine sunulan yaşamı sorgulamaksızın yaşayan ve çalışan sınıfa işaret eden köylüler ve boyun eğmeyerek sürüden ayrılan, sorgulayan köylülerden olan Uzun Ali ve Taşbaşoğlu gibi sınıflandırılabilir. Yapıtta Muhtar, Adil Efendi ve Delice Bekir’in oluşturduğu grup bir kutbu; Uzun Ali, Öksüz Duran, Taşbaşoğlu’nun grubu ise diğer kutbu belirtir.

Yapıttaki toplumsal sınıflar arasında yaşanan adaletsizliğin, aynı sınıfa mensup bireyler arasında da yaşandığı görülür. Güçlü ve güçsüz arasındaki baskıya dayalı ilişki burada da ortaya çıkar ; ancak siyasi ya da ekonomik otoriteye bağlı olmaksızın, bedensel güç, ‘ticari’ zeka farkıyla ve cinsiyetçi yaklaşım ile belirirler.

1.4.Koca Halil, Meryemce ve İbrahim:

Yapıtta Meryemce’nin ve Koca Halil’in zihinlerinde yaptıkları geriye dönüşler sayesinde bu üç kişi ve ilişkileri hakkında bilgi edinilebilir. Birinin en yakın dostu, diğerinin ise kocası olan İbrahim hakkındaki aynı olayın hem Meryemce hem de Koca Halil tarafından başka yönlerle, birbiriyle çelişen ayrıntılarla aktarılışı, Meryemce ve Halil arasındaki husumete işaret eder. Geçmişten başlayan bu düşmanlık, İbrahim’den yadigar atın mevsimlik göç yolunda ölümüyle doruğa çıkar. Zira bu at, Koca Halil’in gördükçe ‘eşşek başım’ diyerek ah çekip kıskandığı, Meryemce ve İbrahim’in yoksul hanesine de şans eseri düşen bir hayvandır. Meryemce ve Koca Halil’in ilişkisi incelendiğinde; toplumda yaygın olarak, suçsuz ancak kendini savunmaktan aciz olanlara ve kadınlara yönelik sosyal adaletsizlik hakkında ipuçları elde edilir.

İbrahim ve Halil’in birlikteliği eskiye dayanır ve iki figür birlikte kaçakçılık yaptıkları zamanlardan beri yakın olmuşlardır. Ne var ki kaçakçılık yapmayı isteyen Halil’dir ve İbrahim’i yanında sürüklemiştir. Halil yakalandıklarında ‘tavşan öldü’ye vurup, türlü diller döküp kurtulmayı bilirken, İbrahim hep Halil’in suçu yüzünden ceza çekmiştir. Yaşadığı

durumların kahramanca yönlerini ise Halil'e 'bağışlamıştır'. Onun haberi bile yokken halka anlatılan öykülerde; kahramanca işlerde gönlü olmasa bile ondan zorla alınan yiğitliklerle Halil ikiyüzlü davranmıştır, kendini öne çıkarmıştır. "*Cümle alem yanlış biliyor. İbrahim, şu olmaz olasıca Uzunca Alinin babası İbrahim, karıncayı bile incitmezdi.*" (Kemal, 221)

Meryemce, uzun yıllar kaçakçılık yapan kocasının tehlikeli gidiş gelişlerini beklemiş, sorunlarla o zamanın ve uzamın koşullarında tek başına, 'kadın' başına yüzleşmiştir. Üstelik kocasının masumiyetine inandığı halde, bundan emin olduğu halde, Halil'e karşı verdiği savaşım bireysellikte kalmıştır. Toplumun İbrahim hakkındaki kanısını ve Koca Halil'e olan inancını değiştirememiş ancak kendi başına öç almaya çabalamıştır. Sonrasında ise, Halil'in elinden bir şey gelmese de, Halil yüzünden atından olmuştur. Onun bakış açısıyla bu durum Halil'in oğluyla el birliği yaparak işlediği bir cinayetten öte değildir. Muhtar'la tartıştığı için kalabalıktan koparılan oğlu ve ona bunun cezasını ailesiyle çekmek durumunda bırakan toplumsal yapı nedeniyle yıllarca ailesine ve kocasına hizmet eden bir kadın, anne olarak yaşlılığında da rahat edememiştir. Haksızlığa uğramayı kendine yedirememiştir ancak elinden buna karşı bir şey gelmemiştir.

Çukurova insanının yaşamında doğa olgusunun önemi satır aralarında yansıtılmıştır. Buradaki figürlerin yaşamı doğa uzamında geçmektedir ve kişilerin yaşamları tabiat ile iç içedir. Kurguda, tüm karakterlerden daha çok doğa ile iç içe ve ona bağlı olan Meryemce'dir. Onun doğa ile ilişkisinden ve doğa gözlemlerinden yola çıkılarak söylenebilir ki; sosyal adaletsizlik de simgesel olarak buradan aktarılmıştır.

"Sağ yanındaki kayalıkların üstünden bir hışiltı koptu. Bir güvercin sürüsüne bir alıcı kuş dalmış, onları oradan oraya, oradan oraya çarpıyordu. Bu dövüş uzun zaman sürdü, güvercinler uzun zaman havada dalgaladılar. Kuş bir güvercini kapınca çekti gitti. Güvercinler de yorgun, bitkin kayboldular." (Kemal, 236)

Köylülerin pamuk tarlasına giden yoluna sığdırılan toplumsal gerçekliğin ' tarafları' olan ezilen ve ezen, güvercin sürüsü ve alıcı kuş üzerinden özetlenmiştir. Ezilenler aciz ve savunmasızken, ezenler güçlü ve amansızdır. Ezenler ezilenler arasından birini gözüne kestirir, hedefini belirler ve saldırır. Güçlü olan 'dövüş' ü kazanır ve güçsüz olan zaten sonucu belli olan bu karşılaşmada kazanmaya, hakkını müdafa etmeye uğraşır, kayıp verir, yorulur ve mâkus talihini yaşamaya devam eder.

Yapıtta ‘alıcı kuş’ olan toprak ağaları ve Muhtar, kendilerine karşı olan düşüncelerini başkalarına da öğretmeye çalışan, haklarını aramaya çalışan ‘güvercin’leri hedef alırlar. Uzun Ali gibi sivrilenlerin yanında geriye kalanlar sorgulamadan yönetilmeyi kabullenmiştir. Kandırıldıkları sezgisinin uyandırdığı başkaldırı eğilimi, henüz kendi içlerinde örgütlendikleri sırada Muhtar korkusuyla , onun tehditleri ile sarsılır. Güçlü olan hükmeder. Muhtar, hükmeden kişi olarak, diğer kişilerin yaşamlarına da yön verme yetkisini elinde bulundurur.

Meryemce’nin yola ilk çıktıkları sırada bulup başörtüsünün içine koyduğu ve onu türlü neşeli ve doğa üstü düşlere götüren peri böceği yoksul insanların Çukurova’ya giden yolun başındaki umutlarını çağırıştırır. “*Çiçek amma da parlaktı. Böceği arandı. Ak başörtüsündeki düğümdeydi. Başörtüsü beline sokuluydu. Onu oradan çıkardı. Düğümü çözdü, baktı ki peri böceği içinde ya, ölmüş, kurumuş.*” (Kemal,352) Peri böceğinin talihi, Meryemce’nin ona gösterdiği özenden de anlaşılabilceği üzere bir yıkım olmuştur. Umut çağrışımları yüklü bu böcek, ölümüyle yoksulların umutlarının da adeta çöküşünü simgeler.

Koca Halil ve onun kendi üzerine düşen bir sorumluluk bilinci ile gençliğinden bu yana yürüttüğü ‘iş’i ise, kuşkusuz, halkın kaderine yön vermeyi başkalarına bırakması olgusuna dikkat çeken bir diğer durumdur. Bölge insanının geçim kaynağı mevsimlik pamuk işçiliği olduğundan ötürü, Koca Halil’in pamuğun açma zamanını doğru olarak tahmin etmesi ve köyü yönlendirmesi, çok mahsül toplayıp alacaklı Adil Efendi’ye borçlarını ödemeleri açısından hayati önem taşır. Ne var ki, yıllar boyu süregelen bu düzende, kimse Koca Halil’i sorgulamamıştır. “*Bu köylüde hiç akıl yok mu? Hiçbirinde göz kulak, duygu yok mu? Otuz yıldır Koca Halil olmasa ne yaparlardı.*” (Kemal, 11) Koca Halil’in öngörülerini tartılmadan kabul edilmiştir. Bu çerçeveden bakıldığında, toplumun muhakeme hakkını ve sorumluluğunu ‘başkalarına’ devrettiği söylenebilir. Bu ‘başkaları’, yani onlar için düşünme ‘yükünü’ üstlenenler; onların yaşamlarını, hedeflerini, çalışma amaçlarını da yönlendirirler. Koca Halil bir ihtiyar olmasına rağmen ona karşı bir güvensizlik ortamı oluşmaya başladığından, saygı görememiştir. O, halkın yararına yaptığı şeyler sorgulanmadan kabul edildiği gibi Muhtar’ın uydurmaları da aynen kabul görünce, yaşlı haliyle göç yollarında perişan olmuştur.

1.5.Muhtar ve Arkasındakiler:

Ortadirek’teki kişiler, toplumsal sınıflara ayrılıp incelendiğinde üst tabaka kişilerden sıyrılıp öne çıkan Muhtar Sefer, arkasına sığdırılan diğer üst tabaka insanlarla birliktedir. Adeta onların bileşimidir. Muhtar karakteri, bölgede devleti temsil eder. Onun bir uzantısıdır adeta gölgesidir. Ancak rütbesini sürekli kendi yararına kullanır. Ayrıca birden çok eşi vardır. Bu

yönleriyle, halkı için Cumhuriyet uygarlığına erişmiş bir örnek teşkil etmez. Bu nedenle Muhtar, küçük kasabalarda, devlet kavramının yozlaşmışlığını simgeler.

Koca Halil günler öncesinden kendisine haber verdiği ve onu defalarca uyardığı halde kişisel kazancını kaybetmemek uğruna toplanacak pamuk kalmayınca dek köylüyü bekleten ve onları verimsiz tarlalara süren Muhtar, yaptığı sahtekarlığı örtmek için Koca Halil'i kullanmış ve onun yaşlılığını bahane ederek insanları bastırmaya çalışmıştır. Bunu yaparken Koca Halil'in cahilliğini kullanmış ve onu ipe göndermekle tehdit etmiştir. Yöneten olma yetkisini ailesinden kalan bir miras addetmesinin yanında, diğer haklarını arayan fertleri de aynı şekilde, üstü kapalı biçimde tehdit etmektedir. Halkın örgütlenmesinden ürktüğü için hükümet ve kanun kavramlarını ve yetkilerini abartarak kendi üzerine toplar, bu yolla insanları sindirmeye çalışır. Bu durum halk örgütlenip, Uzun Ali ve Taşbaşıoğlu liderliğinde Muhtar'ın karşısına dikildiğinde, her zor duruma düştüğünde olduğu gibi, tekrar etmiştir.

“...Benim sülalem ezelden beri bu köye gelen zaptiyeyi, candarmayı, kaymakamı, valiyi, binbaşığı ağırladı, doyurdu. Hiçbir vakit de hükümet yanında köyümüzün yüzünü kara çıkarmadı. Yüksek şerefini yücelerden engine düşürmedi. Siz de böyle ederseniz, ben de bir daha köyümüzün muhtarlığını üstüme alamam. (...) Sizin gösteri ve yürüyüş kanunundan haberiniz var mı? Hepiniz cünhalı düşer, ipe kadar gidersiniz. Bunu biliyor musunuz?” (Kemal, 252)

Anadolu insanı için devlet kavramının halkın zihninde ulu bir makamıdır. Ne var ki; devletin gölgesi olan yöneticilerin duruşu, bu makama duyulan saygının, verilen nimetler adına bir vefa borcunun mu, korkunun mu, yoksa bilgisiz insanlara özgü olan bilinçsizce bir itaat etme içgüdüsünün sonucu mu olduğunu tartışılır hale getirir. Devletin merkezi dönem koşullarında uzama çok uzak bir yerdedir. Ağalık sistemi ise uzama çok daha yakın ve daha somut bir güçtür. Yapıttaki yönetici, adeta devletin kendisi olan Muhtar, babadan oğula geçen bu konumunu halkın değil, güçlünün yararına kullanır, toprak ağaları ile anlaşır. Ağa kavramının, devlet kavramı ile birleşip daha büyük, korkutucu ve caydırıcı bir güç olarak ortaya çıktığı durumlarda, gücü elinde toplayanlar, her zamankinden daha güçlü olurlar. Bu gerçeğin bilincinde olan Muhtar, kişiliğine ve çıkarlarına bir saldırı olarak düşündüğü; onda başkalarını ezerek kazandıklarının geri istendiği ve daha çok kazanmasına da engel olunacağı düşüncesini uyandıran, toplumdaki bu hareketlenmeden rahatsız olmuştur. İnsanların kendisine karşı çıkacak kadar sivrilmesi, böylesi gücünü altındakilerin cehaletinden alanların hoşuna gitmemiştir. Halbuki Muhtar için ‘yılanın’ başını ezmek, Uzun Ali ve Taşbaşıoğlu’nu

yolundan çekerek zaten onların arkasına sığınarak karşısına geçebilmiş cesaretsiz halkı da yok saymak zor olmamıştır. Zira Muhtar, ‘başarılı’ bir yönetici olmanın sırlarını çok iyi bilir.

“Tatlı dil yılanı deliğinden çıkarır. Bu da makbul bir sözdür. (...) Sertlik sonra. Onun da sırası gelir. Tüm bu günlerin öcünü fitil fitil burunlarından getirmek gerek. Şimdi candan olmalı.

(...)

Demirgırat Fahri Bey ne der? İdarecilik demek, yerine göre hareket etmek demektir. Sırasında katil, eşkıya, canavar gibi. Sırasında melek, evliya, Karatopaklı Hoca gibi.

Bu bir sırdır ki, öyle olur olmaz adamın aklı ermez.” (Kemal, 269)

Yapıtta güçlü kesimin, konumunu korumasına yardım eden bir başka durum da kuşkusuz kendisinden altındakilerin zihnini bulandıran, aldatan ikna ve hitap yeteneğidir. Kurgunun geneline bakıldığında Muhtar’ın üslubunun diğer karakterlerden çok farklı olduğu, kalabalık yerlerde yabancı gibi konuşmaya çalıştığı görülür. Muhtar konuşacağı zaman herkesi susturup ilgiyi üzerinde toplar daha sonra kendinden emin olarak sözlerine başlar. ‘ve’ bağlacının sürekli kullanılışı, uzun ve takip etmesi zor cümlelerden oluşan konuşmaların; kalabalığı ‘yatıştırıcı’-uyuşturucu- etkiye sahip olduğu söylenebilir.

Uzun yolun haricinde, geçmişte yaşanan olaylara ve kişiler arası ilişkilere ışık tutan geriye dönüşlerden, kişilerin iç monologlardan da anlaşıldığı üzere köylünün yaşamını zorlaştıran, onları kaygılandıran başka etkenler de vardır. Adil Efendi bunlardan biridir. Köylülerin zihninde edindiği yer, ismindeki simgeselliğe işaret eder. Adil Efendi’nin alacakları belirli kayıtlara dayanır, sahtecilik olmayacağı konusunda güven ortamı vardır yani kurulu düzen bu boyutta ‘adil’dir. Bu gerçeklik; okura adalet kavramının da halkın zihninde güçlünün hakkını koruyan, kendilerini ise korkutan yanını işaret eder. *“Adil Efendi beni hapislerde süründürür.”* (Kemal,170)

Bakkal Adil Efendi, ismi gibi adil görünen düzeni simgeler. Yapıt boyunca görünmeyen-diyaloglara ve olay örgüsüne dahil olmadan geriye dönüşler ve düşünceler arasında varlığını belli eden bir karakter olarak, düzenin sermayesi, yön vereni, adeta ‘tanrısı’dır. Öyle ki odak figürler, çileli yolda ne zaman umutsuzluğa düşseler akıllarına Adil Efendi, belki de onun zihinlerde korku salmış imgesi gelir ve onları telaşlandırır.

Muhtar halkını öylesine ‘iyi’ tanır ki, kimlik bilgilerine ek olarak, herkesin başına geleni, geçmişini, açığını adeta kayda almıştır. Hitap yeteneğinin yanı sıra bu kayıtlarını kullanarak insanlarda kendisine karşı çıkmaya cesaret bırakmaz. Mağdur bir kızı ve yaşadıklarının utancını dahi, sıra yüksek mertebesini korumaya gelince, kullanır olmuştur.

““Orasını değil,” diye bağırdı. “Orasını değil. Yattığın yeri bir daha söyle. Burası esas. Tam kanunun tutacağı yer.”

...

“Kızı ellerinden nasıl alıp getirdiysem, onları da öyle perişan perperişan edeceğim ki alem de şaşacak. Cümle alemin parmağı ağzında kalıp Muhtar olunca böyle olmalı, böyle köyün babası, hısumına, akrabasına böyle sadıkana, böyle bağlı insan olmalı.””
(Kemal, 280-283)

Muhtar olası bir anlaşmazlığa (veya başkaldırıya) karşı kapı kapı dolaşarak insanları kendi tarafına çekmeye çalıştığı sırada ‘devlet’ olmanın verdiği yetkiye yeniden başvurarak, bunun altına sığınarak, hem kızın ailesinin durumunu kötüye kullanmış, hem de kızı ve yaşadıklarını kişisel çıkarına ve yaşayacağı hazzına alet etmiştir. Suçluları yakalatacağına söz verip, kızın tecavüze uğrayışını defalarca birinci ağızdan ‘şehvetle’ dinlemiştir, hem de kıza onun bir babasının da kendisi olduğunu söyleyip de onu sözde teselli ederek. Burada sosyal adaletsizliğin hakkı yenmiş halkın gerçekliğinde bir başka yönü ortaya çıkmıştır. Zengin bir ağanın oğluya evlenmeye razı olmadığı için tecavüze uğrayan bir kız çocuğunun; düştüğü durum ve çektiği acıdan sonra, toplumun ona bakışının değişmesinin yanı sıra Muhtar gibi insanların eline ailesi ve kendisi aleyhine koz vermiştir, ona zarar verenler ise cezalarını çekmemişlerdir. Kız ise yaşadıklarının ağırlığıyla ve yaşının da küçük olmasının verdiği şaşkınlıkla etrafında olup biteni sorgulayamadan, hem kendisine tecavüz edenler hem de Muhtar tarafından kullanılmıştır. Bunun karşılığında Muhtar hükmünü sürdürmek için işine yarayacak bilgiler ve gerektiğinde başvurmak üzere ‘deliller’ edinmiştir.

Olay akışı sırasında zaman zaman beliren figürler de, yapıtta yer edinen toplumda sosyal adaletsizliğin simgeleşmiş yansımalarıdır. Onlara verilen bir isim yoktur; çünkü onlar zaten tanıdık, her okur onlara çevrelerinden bir isim yakıştırabilir, onlar her yerde ve her zamandadır. Bunlar hakkı yenmiş, kendini savunamamış, başkaları tarafından sömürülüp çok acı çekmiş ve bir o kadar da sıradanlaşmış kişilerdir. Kır İsmail’in kızı, böyledir.

Diğer yandan, öteki fertler adına karar vermek, verilen bu kararların bedelini ödemekle kıyaslandığında anlaşılır ki; çıkarıcı politikaya baskı ve yalan ile ulaşmaya çalışan bir yönetim ile cahil ve korkak halkın birlikte olduğu toplumlarda; yöneten olmak, yönetilen olmaktan çok daha kolaydır. Bu çileli yolculuğa çıkanlar, yolculuktan önce aldıkları borçları ödemeyi hedeflerken ilerledikleri yolda, sadece gidecekleri yere varabilmeyi dahi bulunmaz nimet yapan koşulların yaratıcısı ve devam ettiricisi olanların hayatları hiç bu denli çetrefilli, çileli olmamıştır. Tüm kazançlarını mevsimlik işçilikten elde edenlerin ancak bugünlerini kurtaracak çıkar düşünceleri vardır. Bu nedenle bu insanlar gündelik vaatlerle kandırılır. *“Fıkara kısmına bir parça güleç yüz göster, onlara dünyayı bağışlarsın.”*(Kemal, 284). Uzun vadede ise, onlara bu vaatleri sunanlar, daha ilerisini düşünenler kârlı çıkar. Köylüler de bu gerçeği yadsıyamazlar ancak buna rağmen her çıkışlarının sonunda başladıkları yere dönerler.

1.6.Uzun Ali ve Taşbaşoğlu:

Halkın içinden bazı kişiler, Muhtar tarafından sevilmezler. Onlar daha duyarlı ve haklarının bilincinde olduklarından kolayca kandırılamazlar. Diğer fertleri örgütlerler. Bu yönleriyle daha cesur ve kararlı olsalar da bir başlarına hareket edemeyeceklerinin farkındadırlar. Ayrıca, diğer bireylerin duyarsızlığı gibi bir takım toplumsal gerçeklerin de farkındadırlar.

“Bu yıl değilse, gelecek yıl, ben onu yıkarım Halil Emmi. Ama köylü korkuyor. Bir kere gözünü korkutmuş ki köyün. Arkasına gelince hep benimle birlik. Yüzüne gelince de hep ondan oluyorlar. Ağızlarını açamıyorlar. (...) Arkasını dayamış partiye. Sizi asarım, astırırım, seferberlik ilan ederim deyince inanıyorlar.” (Kemal, 256)

Halk çoğu zaman ikna olsa da içlerinde öyleleri vardır ki bunlar Muhtar gibiler için asıl tehlikeyi oluşturanlar, ikna olmayarak düşünme sorumluluklarını kendileri yüklenenler, hayatlarını kendileri yönlendirmek isteyenler ve aynı sınıfı paylaştıkları başkalarını da buna sevk ederler. Odak erkek figürlerden olan Uzun Ali ve onun arkadaşları içinde öne çıkan Taşbaşoğlu böyle karakterlerdir. Ne var ki, düzenin komutasını elinde bulunduranlara karşı verdikleri savaş onların aleyhine sonuçlanır.

“Ali'nin geride kaldığını gören Muhtar zaferi kazandığını anladı, sağ ayağını hızla yere vurup olduğu yerde zink deyip durdu. Köylüler de durdular.

Muhtar gözlerini teker teker kalabalığın üstünde gezdirdikten sonra, daha yumuşakça:

“Bakın Ağalar, bakın vatandaşlarım, benim ve de Delice Bekir Ağanın sayası himmetlerinde, ve de Delice Bekir Ağa Efendinin tatlıca dilleri sayesinde bol pamuklu, verimli, bereketli tarlalar buluyorsunuz.” (Kemal, 58)

Hakkı yenen bireylerin seslerini baskı kuranlara duyurabilmesi için sadece kendi devinimleri yeterli değildir; çünkü mevcut güçlerle başa çıkmak kolay değildir. Bunun için örgütlenmeye çalışırlar ancak adeta bir kısır döngü gibi tekrarlayan olayların sonunda bir grup hep yalnız, sürüden kopuk ve terk edilmiş kalır. Aynı kaderi paylaştıkları diğerleriyle birlikte hareket etmeleri gereken zamanlarda yüz üstü bırakılmaları; onları sadece mağlup etmemiş, aynı zamanda daha önceden sahip olduklarını da kaybetme riskiyle yüz yüze getirmiştir. Güçlüyü karşılarına almak onları toplumdan koparmış, güçsüz bırakmıştır. Ne var ki, onlar toplumda üstlerine düşen sorumlulukları yerine getirmiş ve kendilerini çocuklarını doyurabilmek ve geçimlerini sağlamak için diğer herkes gibi çalışmışlardır. Uzun yol boyunca Uzun Ali hem annesinin inadı ve öfkesi hem de toplumsal koşullar ile savaşmak zorunda kalmıştır.

Ellerine geçen kazancın hak ettikleri miktardan çok az olduğunu gördüklerinde ve emek harcamadan, hile ve yalanla işlerini yürütüp kazançlarını çalanların ise haksız olduklarını fark ettiklerinde haklarını aramışlar ancak ellerinde olanı dahi kaybetmişlerdir.

SONUÇ:

Bu çalışmada Yaşar Kemal'in 'Ortadirek' adlı yapıtında işlenen temalardan biri olan sosyal adaletsizlik, karakterler ve yapıtın geneline sindirilmiş olan simgeler aracılığıyla verilişi incelenmiştir. Kurgu, 1950'li yıllarda, Çukurova'ya pamuk toplamaya gidenlerin çileli yolculuğunu anlatır. Yolda yaşananlar ise, yalnızca kurgu zamanını değil, dünü ve yarını da kapsayan bir toplumsal gerçekliğin -sosyal adaletsizliğin- sonucudur.

Yapıttaki figürlerin yaşayışında doğa önemli yer tutar, doğa ile iç içe olan yaşamlarında ona saygı duymayı, yeri geldiğinde Meryemce'nin ulu çınardan umutlu oluşu gibi ondan medet ummayı bilirler. Doğanın yerinin bu denli geniş ve derin oluşu, simgesel çağrışımlar açısından da önemli bir kaynak olmasını sağlar. Simgesellik aynı zamanda, karakterleşememiş ancak figürleriyle yapıta etki eden bireyler aracılığıyla hissedilir. Bu bireyler toplumun algısını, kimi zaman da sıradanlaşmış, adeta kalıplaşmış talihlerini simgelerler.

Karakterler üzerinden aktarılan sosyal adaletsizlik kavramı ise, daha özele indirgenmiş ve somut örneklerle açıklanır cinstendir. Yapıtta hem toplumsal sınıflar arası çatışmalardan

doğan adaletsizlik hem de aynı sınıf içindeki bireyler arasında gerçekleşen adaletsizlik karakterler üzerinden sentezlenmiştir. Zira, kurgudaki karakterlerin tümü belli toplumsal sınıflara dahil edilebilir ve onların, evrensel bir gerçeklik olan adaletsizlik kavramının oluşumunda ve devam etmesinde varlıklarıyla ve eylemleriyle ve diğer bireylerle olan ilişkileriyle rol sahibi oldukları söylenebilir.

Aynı sınıftan insanlar arasında gerçekleşen adaletsizlik, daha çok kişiler arası ilişkilere, bireysel sebeplere bağlı olarak toplum yargısına dayanır. Bu durum kendini koruyacak kadar iyi konuşmayı ya da politik davranmayı bilmeyen masum insanlara ve kadınlara yönelik yanlış tutumları da doğurur. Meryemce, Koca Halil ve birinin eşi, diğerinin en yakın arkadaşı olan İbrahim'in ilişkileri, Meryemce açısından kadına yönelik adaletsizliğe, İbrahim tarafından suçsuz insanlara yönelik adaletsizliğe işaret eder. Koca Halil karakteri ise, toplumsal yargının gücünün bir bireyi nasıl yok sayabileceğini gösteren bir niteliğe sahiptir.

“Ortadirek”te toplumsal sınıflar arasındaki sosyal adaletsizliğin iki zıt kutup ve onların arasında sürüklenenler üzerinden aktarıldığı söylenebilir. Buradaki taraflardan kuvvetli olan; Muhtar Sefer Efendi, Delice Bekir'in oluşturduğu gruptur. Köylüler cahillikleri ve cesaretsizlikleri nedeniyle arada kalıp sürüklenen kısım olurken, onların aralarından sıyrılıp mevcut kutba karşı durmayı başarabilen Uzun Ali ve Taşbaşoğlu diğer taraftır. Ne var ki zıt kutup olmayı başarmış da olsalar da, ayakta durmayı başaramamışlardır. Ne buna yetecek güçleri, ne de aynı sınıfı paylaştıkları diğer fertlerin desteği vardır.

Bu çalışmada kurgu figürleri üç gruba ayrılmıştır. Her bir gruba ait karakterler, birbirleri ve toplum ilişkileri; sınıflı toplum yapısının etkileri aracılığı ile toplumdaki sosyal adaletsizliğin tarafları olurlar. Bu sayede, Yaşar Kemal'in Ortadirek adlı yapıtında, sosyal adaletsizlik olgusunun karakterler üzerinden işlendiği söylenebilir.

(Sözcük Sayısı: 3161)

KAYNAKÇA

Kemal, Yaşar. Ortadirek. İstanbul. Yapı Kredi Yayınları, 2010